

בסימן קריאה

ביקורת ספרים

לחיות עם האסלאם

דת, תרבות, היסטוריה,
אלימות וטרור ומקורות צמיחתו
של האסלאם היסודני של ימינו

שלמה אלון

רפאל ישראלי, הוצאת אחיאסף, 2006, 327 עמודים + מילון מונחים
חיוניים והגדרות ומפתח שמות, מקומות ומונחים
Israeli Raphael, *Living with Islam – The Sources of the Today's
Fundamental Islam*

העולם המוסלמי מרתק בימינו את העולם כולו. דת האסלאם היא הדת של רוב האוכלוסייה במדינות רבות במזרח התיכון, באפריקה ובדרום-מזרח אסיה: ערב הסעודית, תימן, איחוד האמירויות, בחריין, כוויית, ירדן, לבנון, הרשות הפלסטינית, טורקיה, סוריה, עיראק, איראן, אלבניה, קזחסטאן, אוזבקיסטאן, טורקמניסטאן, אפגניסטאן, פקיסטאן, בנגלדש, טג'יקיסטאן, קירגיזסטאן, אזרביג'אן, אינדונזיה (כוללת את האוכלוסייה המוסלמית הגדולה בעולם), מלזיה, מאוריטניה, מאל, מצרים, אלג'יריה, מרוקו, טוניסיה, לוב, סודאן, צ'אד, ניז'ר, גינאה, גינאה ביסאו, סנגל, בורקינה פאסו. מדינות ענקיות כסין וכהודו כוללות אף הן אוכלוסיות מוסלמיות רחבות.

התיישבותם של מהגרים מוסלמיים רבים בארצות אירופה, בצפון אמריקה ובדרומה, בצד תהליכי התאסלמות ניכרים בארצות אלה, הביאו את מספרם הכולל של המאמינים המוסלמיים לכדי חמישית מכלל האנושות – יותר ממיליארד

ושלוש מאות מיליון נפש. בעבור רבים מאוכלוסי העולם, בני דתות אחרות, שימש האסלאם נעלם בלתי מוכר דיו. אירועי ה-11 בספטמבר 2001 בארה"ב הגבירו את החשש מפני האסלאם המתעצם.

חיבורו החדש של פרופ' ישראלי חשוב במיוחד להבנת עולם האסלאם בימינו. פרופ' ישראלי הוא מומחה בעל שם עולמי לאסלאם בארצות דרום-מזרח אסיה ובמזרח התיכון. פרסומיו על האסלאם היסודני (הפונדמנטליסטי) רבים מאוד, והרצאותיו בנושאים אלה מבוקשות ברחבי העולם. מבחינה מתודולוגית בנוי חיבורו של רפי ישראלי לתלפיות. בפרק המבוא כלל המחבר הקדמה: מדוע חשוב להבין מהו אסלאם, ובצדה תיאור הזירה האסלאמית בימינו.

החלק הראשון עוסק ביסודות הדת האסלאמית: הזירה הקדומה בחצי-האי ערב; הנביא מוחמד – המייסד, המנהיג והמדינאי; הארכאן – מצוות היסוד של האסלאם; כיבושי האסלאם, הפלגים בתוכו; יסודות ההלכה (השריעה) והאסכולות באסלאם; האומנויות והמדעים באסלאם.

החלק השני עוסק באסלאם ופוליטיקה אנטי-יהודית ואנטי-ציונית: התיאוריה הפוליטית של האסלאם; יהודים, ציונים ומדינת היהודים בעיני האסלאם בימינו; התנועה האסלאמית בקרב ערביי ישראל.

החלק השלישי עוסק באסלאם רדיקאלי, אלימות וטרור: האסלאם הרדיקאלי והיסודני; דת ואלימות באסלאם העולמי ובמזרח התיכון; מהות הטרור העולמי; מקורותיו, התפשטותו וסכנותיו; תופעת האסלאמיקה נגד המערב והיהודים.

על אף הפסימיות הנושבת משני החלקים האחרונים של הספר, מותיר המחבר אשנב של תקווה ואופטימיות בסיכומו: סיכויים וסיכונים (ע"ע 323-327: מה המערב יכול לעשות).

בספר יש, לצערי, כמה שגיאות של הגהה ואיחוד תעתיק, כגון: ראדיקלי, רדיקלי, רדיקאלי, או: fundamentalist בשער הספר, וכן: אסלאם, איסלמבאד, איסלאמיקזה.

אין לי ספק שחיבורו של פרופ' ישראלי יצטרף לספריית חיבורי היסוד על האסלאם, אשר עומדת לרשות העוסקים בהוראת תחום 'עולם הערבים והאסלאם', המשמש תוכנית לימודים לבחינות בגרות ב-36 בתי ספר על-יסודיים, ועוד היד נטויה.

קולה של מצרים

רחל מור

וירגיניה דניאלסון, תרגום לעברית: חנה עמית-כוכבי, הוצאת פרדס, חיפה, תשס"ד, 2003, 308 עמודים

Danielson Virginia, *The Voice of Egypt*, translated by Hana Amit-Kochavi, Pardes Publishers, 2003, pp. 308

ספר ביוגרפי על הגדולה, המפורסמת והמוערכת ביותר מבין זמרי העולם הערבי במאה ה-20 ואולי אף מאז ומעולם – אום כולת'ום. המחברת, ד"ר וירגיניה דניאלסון, היא המנהלת בפועל של הספרייה למוזיקה ואוצרת הארכיון למוזיקה עולמית באוניברסיטת הרווארד, בילתה יותר משש שנים במצרים. במהלך התחקותה אחר קורותיה של הזמרת, מימי ילדותה בכפר טמאיי אל-זהאירה שבאזור הדלתה – בת למשפחה פלאחית ענייה, שלמדה עם אחיה יחד ב'כתאב' את הקוראן, דרך הופעותיה הראשונות כילדה מחופשת בבגדי ילד לצד אביה, שהיה האימאם של המסגד המקומי, ולצד בני דודה אשר שרו שירי דת, ועד להפיכתה לאייקון תרבותי ענק – אומנית-זמרת וירטואוזית (מטרבה) המופיעה באולמות החשובים ביותר במצרים ובעולם הערבי (ואף ב'אולימפיה' בפאריס), עשירה מאוד ומקושרת היטב לחוגי האליטה הפוליטית-כלכלית-תקשורתית.

השאלה שריתקה את ד"ר דניאלסון הייתה "מדוע וכיצד יכול אדם יחיד לשמור על פופולאריות לאורך זמן רב כל כך, ומדוע זכתה דווקא האישה הזאת, מבין אנשי בידור רבים, לחשיבות רבה כל-כך?" (עמ' 16). ואכן, הספר הוא תיאור מרתק של הדרך הקפדנית והמדוקדקת שבה נבנו הפופולאריות וההצלחה המדהימה של אום כולת'ום, וזאת, דווקא בחברה שלא עודדה נשים להופיע בפומבי.

מה היה בה, באום כולת'ום, שהפך אותה לכוכבת הבלתי מעורערת, האחת והיחידה בעולם הזמר הערבי של המאה ה־20? ובכן, אום כולת'ום ניחנה ביכולות ווקאליות מדהימות, ובשליטה וירטואוזית במיתרי קולה. היא הייתה פרפורמטית יחידה במינה, שהייתה מסוגלת לרתק את קהל צופיה במשך שש-שבע שעות בקונצרט החודשי שלה (יום חמישי הראשון בכל חודש).

ביצועיה לשירים שנכתבו בעבורה היו יצירות בפני עצמן, בזכות הפרשנות שנתנה להן בגרונה. ואולם, גם כשהגיעה אום כולת'ום לשיא פרסומה הציבורי, היא נותרה קשובה לקהל שלה ולדעת הציבור בנוגע לעבודתה המוזיקאלית. ועל כן, בשירתה ניתן היה לשמוע את הז'אנר הניאורקלאסי (שהיה רווח בתחילת דרכה), וגם את הז'אנר הפופוליסטי. כך התקבלה שירתה כמופת של תרבות מוזיקאלית מתחדשת, ועם זאת מצרית וערבית אותנטית. במהלך התיאור המרתק של דיוקנה של אום כולת'ום, חושפת ד"ר דניאלסון כיצד הוירטואוזיות המוזיקאלית והאישיות הציבורית שלה תרמו לעיצוב התרבות הפופולארית, ולכוחות האומנותיים, הפוליטיים והחברתיים, שבהם חייתה ובתוכם פעלה (היא הייתה מקורבת מאוד לחוגי השלטון גם בתקופת המלוכה, וגם לאחר מהפכת 'הקצינים החופשיים'. הנשיא, עבד אל נאצר, היה ממעריציה הנלהבים ביותר).

התרגום לספר מאת חנה עמית-כוכבי מדויק, בהיר וקולח בעבור הקורא, אך מי שיתעניינו בו עד מאוד יהיו מעריציה המושבעים של אום כולת'ום (שעמם גם אני נמנית), ומוזיקאים מביני עניין, שיתענגו למקרא התווים המלווים חלק מן השירים המוזכרים בספר, וההסברים המאלפים בעקבותיהם.

חבל רק שהערות השוליים הרבות, הסיפורים הקטנים והמרתקים והאנקדוטות הורחקו אל סוף הספר, דבר שמסרבל את הקריאה ומעכב אותה. אני, כשלעצמי, פתרתי את הבעיה בכך שקראתי את כל ההערות, לאחר סיום קריאת הספר, ברצף אחד, וכבר נאמר שאלוהים נמצא בפרטים (וב... הערות השוליים). אז כן, בהחלט, כדאי לקרוא וליהנות.

האסלאם: מבוא קצר

דלית אטרקצ'י

מירי שפר, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2006, 140 עמ'
Miri Shefer, *Islam. A Short Introduction*, copyright Tel Aviv University, Press & Mapa Publishers, 2006. 140 pp.

באופן מפתיע למדי, ספרה החדש של מירי שפר מגיע אחרי שנים רבות של חסר. לפני כשלושים שנה פרסמה כלת פרס ישראל, חווה לצרוסיפה, את ספרה המקיף על 'תולדות הערבים והאסלאם' (הוצאת מאגנס, 1969), ובשנות ה-80 יצאו לאור ספריה 'דת האסלאם' ו'עוד שיחות על האסלאם' (הוצאת משרד הביטחון), במסגרת ההרצאות לקהל הרחב של האוניברסיטה המשודרת וגלי צה"ל. מחוץ לאלה, אין בנמצא בשנים האחרונות כתיבה של חוקרים ישראליים בעברית על האסלאם כדת, כמכלול, כמערכת חברתית ותרבותית המקיפה את חיינו. שפר, בספרה, מנסה לתת מענה לצורך להבין ולדעת את הדת השנייה בגודלה בעולם, זו אשר בקרבה אנו חיים כמדינת לאום זה כמעט שישים שנה, ואשר נתפסת כאיום גדל והולך בשנים האחרונות, עלינו ועל העולם החופשי.

הספר הוא מסע היסטורי העוקב אחר התפתחותה של דת האסלאם כמערכת של אמונות ושל פולחן, שמשפיעה על חייהם של מיליארדים. לא פחות מכך, זהו מסע אל המאמינים המפחים בדת זו חיים, ומעצבים אותה בפרשנותם ובאופן שבו הם מקיימים אותה יום ויום ושעה ושעה, יותר מ-1,400 שנה. היריעה העשירה שנפרסת בפני הקורא מדגישה את הריבוי שבתרבות המוסלמית. הספר מנסה לסקור את ההתפתחות ההיסטורית של האסלאם כגורם תרבותי, פוליטי, חברתי ודתי כאחד. האסלאם, שהביא עמו שינוי מהותי בתפיסת האדם את עצמו ואת סביבתו, ששינה

את אורחות חייה של החברה והפך אותה מחברה אנאלפתית ליודעת קרוא וכתוב. ולא זו בלבד, אלא הפך את החברה ללמדנית, לכזאת המברכת על הידע ומקדשת אותו, ואף מאפשרת בו פלורליזם מחשבתי רחב בפרשנות הדתית.

האסלאם, שחלקו הגדול (הסוני) מבקש להידמות באורחות חייו לאלה של הנביא מוחמד עצמו, שם לו למטרת את עקרון החיקוי (תקליד). אותו האסלאם, שגם כיום יש בו מרכיבים ומאפיינים מגוונים של פרשנות והסבר לאופן היישום של עקרונותיו. הקהילות המוסלמיות דוברות בקולות רבים ששורר ביניהן מתח מתמיד. המחברת נותנת ביטוי לקולות ההלכה הלמדניים ולקולות המיסטיים החווייתיים, לאלה התובעים חומרה חסרת פשרות ולא להקוראים למתינות ולפשרנות. הקולות הללו מתחלפים ומשתנים מעת לעת וממקום למקום. "הקולות הללו מתחלפים ומשתנים מעת לעת וממקום למקום. הם מתחרים זה בזה ומשלימים זה את זה, יוצרים בצוותא תרבות רבת פנים וגוונים", עמ' 244.

הספר מורכב משלושה רבדים: בראשון, ובו שני הפרקים הראשונים, ניתן למצוא סקירה היסטורית על התקופה שקדמה לאסלאם, הג'אהליה, על הנביא מוחמד ועל ראשית האסלאם. בפרקים אלה, השזורים באנקדוטות מחיי הנביא ובמובאות מן הקוראן, ניתן לראות סקירה ממצה של תהליך התפתחותה וצמיחתה של אמונה חדשה. שלושת הפרקים הבאים עוסקים בתיאולוגיה האסלאמית: התפתחות הספרות הקאנונית וכתבי הדת האסלאמיים, מצוות היסוד ומערכת החוק והמשפט. אלה נסקרים באופן שנותן לקורא מושג כללי והבנה שאיננה מעמיקה במיוחד במערכות התיאולוגיות והמשפטיות האסלאמיות, מאז ראשיתו ועד היום. שלושת הפרקים האחרונים עוסקים בנושאים שאינם קלים להבנה, כיום במיוחד: האחד עוסק ביחסו של האסלאם לדתות אחרות, בעיקר ליהדות ולנצרות. הוא מנסה לתת הסבר למתח שנוצר בין האסלאם לשתי הדתות המונותאיסטיות, שעל פי חלק מהחוקרים והפרשנים, מהן שאב האסלאם חלק מהשראתו. עניין זה חשוב במיוחד כיום, עם התגברות המתח הבינדתי. הפרק העוסק בשיעה פורס את עיקרי המשנה והתיאולוגיה השיעית, תוך התייחסות לייחודיות שלה ולתהליך היווצרותה. והפרק האחרון – העוסק במיסטיקה האסלאמית – מנסה, אולי, לפענח את סוד קסמה של הצופיות לאורך הדורות.

בלי ספק, זוהי יריעה רחבה מאוד. חסרונו של הספר הוא בנקודה זו בדיוק: זוהי 'מקראה' שאינה מעמיקה דיה, אינה סוקרת סוגיות מוגדרות מבחינה מחקרית, אלא מאפשרת 'הצצה' אל עולם האסלאם. הצצה שהיא שטחית מעט. עם זאת, הספר הוא מקור ראוי לכל אדם המנסה להבין את עולם האסלאם כקורא חופשי,

לא כלומד או כחוקר, והוא כתוב בשפה רהוטה וברורה, הנגישה לכל אדם, ובניסוח המאפשר רצף קריאה מהיר. יתרונו הגדול הוא בשני מאפיינים: האחד – הוא משובץ סיפורים מההווה המוסלמי לדורותיו, ההופכים את הנושא למוחשי ולאנושי, ומעניקים נופך סיפורי לנושא היסטורי-תיאולוגי קשה, לעתים, לפענוח. והמאפיין השני – בסוף הספר יש רשימת מושגים, תאריכון ומפות המקלים על הקורא הבלתי מקצועי ומאפשרים לו התמצאות במרחב המדובר.

לסיכום

זהו ספר כללי טוב, מעניין וקולח, היכול לסייע בהוראת תחומי ידע כמו 'עולם הערבים והאסלאם', אך איננו חלופה למחקר מעמיק.

על המחברת

ד"ר מירי שפר חוקרת ומלמדת היסטוריה של חברות מוסלמיות ערביות וטורקיות במזרח התיכון בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב. לפרסום רחב זכו מאמריה בתחום הרפואה המוסלמית. הספר, 'אסלאם: מבוא קצר', הוא הרביעי בסדרת דתות העולם שרואה אור בהוצאת 'מפה' וההוצאה לאור של אוניברסיטת תל אביב. קדמו לו מבואות ליהדות, להינדואיזם ולבודהיזם.

זהויות במשחק כדורגל

ערבי במדתה יהודית

שלמה אלון

תמיר שורק, הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשס"ו,
223 עמודים

הספר שלפנינו אינו נכנס לתחום של הוראת הלשון הערבית ו'עולם הערבים והאסלאם' מן הדלת הקדמית. עם זאת, ביודעי עד כמה פופולארי הכדורגל בקרב צעירים ומבוגרים בארצנו, ובעולם הערבי הסובב אותנו, אני מוצא בספר זיקות מרתקות בין לימוד הלשון ובין הכרת התרבות. המחבר, ד"ר תמיר שורק מאוניברסיטת קורנל, מלמד סוציולוגיה וחברה ישראלית, וחושף בממצאיו בספר עד כמה זירת הספורט היא למעשה זירת קרב פוליטית ממש. יותר משליש מקבוצות הכדורגל בישראל הן קבוצות ערביות. האם הכדורגל הוא חלוץ ההולך לפני המחנה, המבשר שוויון עתידי בין יהודים לערבים בארץ ובאזור? מהי תרומתו של הכדורגל לעיצובן של זהויות מגדריות, מקומיות ודתיות בקרב המיעוט הערבי בישראל? הספר משלב מחקר היסטורי שראשיתו בהתפתחות הספורט הפלסטיני בימי המנדט הבריטי, עבודה אתנוגרפית ביצע הכדורגל, ראיונות עם אוהדים ובעלי תפקידים, בחינה של עיתונות הספורט הערבית והעברית וניתוח סקרים ותמיכה מוסדית בספורט.

בספר שבעה פרקים: מבוא, הכדורגל הפלסטיני בראייה היסטורית, 'סח'נין על המפה – סח'נין בלב', הרשויות המקומיות: כדורגל ו'שקט תעשייתי', השיח הלאומי בעיתונות הספורט, הליגה האסלאמית: אסטרטגיית ההסתגרות, 'מכבי

חיפה זה הדגל שלי, סוף דבר – מבט מודאג אל העתיד. כחובב מושבע של כדורגל מצאתי תמיד כי יש במשחק זה כדי לשמש כלי מועיל לגישור על סטריאוטיפים. השתדלתי תמיד לשלב ידיעות בערבית ממגרש הכדורגל לתוך חומר ההוראה. עתה אני מוצא לפניי חיבור מדעי מרתק אשר כל כולו אישור לחיבור שניסיתי לעשות כמורה ומחנך.

לדבר ערבית, חלקים ג-ד

הלל כהן

י' אליחי, הוצאת קבוצת מינרוה, ירושלים, 2005

Yohanan Elihai, *To Speak Arabic*, Jerusalem, 2005, Vol. 3-4

קטונתי מלכתוב סקירה על ספרי הלימוד החדשים לערבית מדוברת של יוחנן אליחי. לא אגזים אם אומר כי דומה הדבר בעיניי לכתובת ביקורת על מהדורה חדשה ל'הרצאות על האסלאם' של איגנץ גולדציהר, או ל'האסלאם של מוחמד' של ש"ד גויטיין. כיצד יכתוב אדם על ספרים שמהם שאב הרבה מידעיותי ועדיין לא הגיע לעומקם? ואם כאלה הם פני הדברים באשר לגולדציהר וגויטיין, כל שכן נכונים הם באשר לספריו של אליחי. ואסביר את עצמי: לפני קרוב לשלושים שנה התחלתי להסתובב, כנער, בכפרים ובמחנות הפליטים שבמרחב ירושלים-בית-לחם-רמאללה. תוך כדי שיחות עם אנשים התחלתי ללמד את עצמי ערבית מדוברת. באותו הזמן גונבה לאוזניי שמועה על מילון חדש לערבית מדוברת של אחד, יוחנן אליחי (שמו לא היה מוכר לי אז), שעשה עבודה מופלאה בכתובת מילונו המקיף. אני זוכר עצמי מכתת רגליי לבית דפוס באזור התעשייה תלפיות בירושלים, שם, נאמר לי, הודפס הספר, ומשם לחנויות ספרים במרכז ירושלים, עד שמצאתי עותק של המילון, בכריכתו הירוקה הכהה. אני זוכר כיצד רשמתי מילים ששמעתי בשיחותיי, ובדקתי אם הן מצויות במילון אם לאו. אני זוכר את התפעלותי משיטת רישום התנועות שפיתח אליחי, ומטבלאות הפעלים המפורטות שאפשרו לי להרחיב את הידע הבסיסי שרכשתי בשיחות לעבר הבנה מקיפה יותר של השפה, על כלליה ועל היוצאים מן הכלל שבה. אני זוכר את שמחתי למראה הדוגמאות המפורטות שנתן לבניית משפטים – שהרי המעבר מידע פאסיבי לאקטיבי אינו פשוט – ואת

התלהבותי מהתייחסותו לאופנים השונים שבהם נהגות מילים בגליל, בירושלים ובאזורים אחרים.

מאז ועד עתה אני ממליץ על המילון של אליחי בפני כל אדם ששואל אותי מהי דרך טובה שיבור לו אדם הרוצה ללמוד ערבית מדוברת. ספרי הלימוד של אליחי, במהדורתם החדשה, נראים בעיניי, במידה רבה, הרחבה של המילון ההוא. ואין כוונתי לומר שזהו מילון מורחב. כלל וכלל לא. אלה הם ספרי לימוד לכל דבר ועניין, ואף יותר מכך. אלא שניצני תפיסת ההוראה שמצאנו במילון באים כאן לידי ביטוי מקיף. וכל מה שלא ניתן היה לעשות במסגרת מילונית (שהרי לא זאת מטרתו של מילון) – היינו, ללמד את השפה בצורה שיטתית, להרחיב ולפתח סוגיות בתחביר, בפועל ובשם, להוסיף הערות חוץ-לשוניות ולשלב דברי חיבה והומור על מנת למשוך את לב הלומדים, עשה אליחי בספרי הלימוד.

אלא שעתה אנו מגיעים לשאלה מהותית: עד כמה יכול ספר זה להועיל לתלמידים במערכת החינוך העברית-ישראלית? ידוע לכול כי לימוד והוראה של ערבית דורשים השקעה רבה, וכי לא רבים מהתלמידים מוכנים לכך. הרי למי יש כוח לשנן הטיות של פעלים? ספריו של אליחי אינם פוטרים אותנו מהצורך להשקיע מאמצים בלימוד. הם אפילו דורשים מאמץ נוסף: כמה מבינינו ומבין תלמידינו יודעים להבחין בהיגוי בין קמץ לפתח, כל שכן בין סגול לחטף-סגול? אולם התשובה נמצאת במילת מפתח והיא – אהבה. ברגע שמתאהבים בתחום מסוים, ברגע שנקשרים אליו (רציונלית או רגשית), הופכים המכשולים לאתגרים, והררי החומר – לחידושים מרתקים. ודומה שלא יהיה מי שיחלוק על כך, שיתרונו של הספר אינו רק בשיטתיות שבו, אלא גם בכך שאהבת הערבית של אליחי שורה על כל דפיו, ועשויה לעבור מהם אל המעיינים בהם.

מזכר הספרים מקאבול

דלית אטרקצ'י

**אוסנה סייירסטאד, תרגום מאנגלית: ורדה יערי,
הוצאת כתר, 2006, 292 עמ'**

Asne Seierstad, *The Book Seller of Kabul*

אוסנה סייירסטאד

אפגניסטאן הפכה, בשנים שמאז כניסת האמריקנים אליה ונפילת משטר הטליבאן, לכר פורה של סיפורים. השילוב המתקיים בה, של נחשלות סביבתית וחברתית מחד גיסא, של שרידי שלטון אוטוקראטי-דתי מאידך גיסא, וביניהם ניסיונות שונים 'לעצב' את דמותה של המדינה בעשורים האחרונים, הם פתח לניסיונות התבוננות באקזוטיקה שהיא מייצגת בעיני רבים במערב. המדינה המרכז-אסייתית, שהחברה בה היא שבטית במהותה, נשלטה במאה העשרים על ידי שלטון מלוכני, על ידי שלטון רפובליקני-כביכול, על ידי כיבוש סובייטי ושלטון קומוניסטי של המוג'אהדין, תוך מרד ומלחמה פנימית, ועל ידי שלטון דתי-רדיקאלי של הטליבאן. רב המכר הראשון בסדרה זו היה 'רודף העפיפונים' של חאלד חוסייני (הוצאת מטר, 2005) אשר סיפורו הסמייביוגרפי שבה את לב הקוראים בארה"ב, באירופה ובישראל.

אוסנה סייירסטאד היא כתבת צבאית נורווגית, שנשלחה לאפגניסטאן על מנת לסקר את הפעילות האמריקנית במדינה, את הניסיונות לתפוס את פעילי אל-קאעדה ואת אוסאמה בן לאדן. היא הגיעה לקאבול מתוך כוונה ליצור בעיר קשרים, שיאפשרו לה להישאר בה לאורך זמן, כי הרי היא חריגה בנוף הכתבים הצבאיים: היא אישה. מיד אחרי נפילת משטר הטליבאן באפגניסטן הזמין מוכר הספרים סולטאן חאן את העיתונאית הנורווגית אוסנה סייירסטאד לגור בביתו, להתרשם מחיי המשפחה בעיר הברירה קאבול ולתעד אותם. חאן, אדם משכיל ודובר אנגלית, היה מוכר ספרים

בתקופת משטר המלוכה, במהלך הפלישה הסובייטית והמשטר הקומוניסטי שבאה אחריה, ובזמן ההפיכה של המוג'אהדין וההפיכה של הטאליבאן. אהבתו לספרי היסטוריה, מדע, אומנות, דת ושירה, חשפו אותו לסיכונים רבים: ספריו צונזרו, נקרעו ואפילו נשרפו בידי הקומוניסטים והטליבאן. פעמים רבות נעצר, הושלך לכלא וחנותו נהרסה, ובכל פעם בנה את העסק שלו מחדש והחביא את הספרים השנויים במחלוקת.

אבל סולטאן הוא גם מוסלמי אדוק, בעל השקפות מחמירות על כיבוד אב, על מעמד הגברים בחברה ועל תפקידן של הנשים במשפחה ובחברה. הוא מתגלה כפטריארך פטרנליסטי עריץ, שמנהל את חיי משפחתו – הקרובה והקרובה פחות – ביד רמה. הוא מחליט בצורה בלעדית, הנראית לעתים שרירותית, על עתידם בני משפחתו: ילדיו, נשותיו, אחיותיו, אחיו ואפילו אמו. מבניו נמנעת הזכות ללמוד בבית הספר, ובנות משפחתו נידונות לעבודות פרך ולהשפלה. חאן, שתי נשותיו, חמשת ילדיו וקרובים אחרים שיתפו את סייסטאד בשגרת היוס'יום שלהם, ואפשרו לה הצצה נדירה אל עולמם. הם שיתפו אותה באינטימיות הכרוכה בשמחות, במצוקות, בתסכולים ובפיתויים שבחיייהם. בפתחות לא אופיינית דיברו אתה הגברים והנשים כאחד, והיא היטיבה לרקוח את סיפוריהם לתמהיל של זיכרונות ושל רגעים חשובים בחייהם, תוך תיאור שאיפות, תקוות, התלבטויות ותקוות לעתיד.

הספר מתאר את החיים בקאבול: את העליבות של המשפחות החיות בצפיפות נוראה בעיני המתבונן המערבי, את חוסר היכולת ליצור מוביליות חברתית מכל סוג עקב שייכות מעמדית ושבטית, את חוסר יכולתן של הנשים לקבוע את גורלן המידי ואת עתידן, את המסעות המקושרים של הגברים האמידים יחסית לפקיסטאן השכנה, ואת שימור חיי המסורת והמנהגים הייחודיים לחברה האפגאנית. מסורות אלה לא השתנו זה מאות שנים, גם לא בתקופות של משברים פוליטיים או של כיבוש זר. נדמה כי התהפוכות הפוליטיות, הדיכוי והסבל של תושבי קאבול אינם אלא ביטוי למצב קיומי שגרתי בקרב האפגאנים, וכאלו אין הם רואים בשנויים הפוליטיים אלא הזדמנות עסקית כזו או אחרת.

סולטאן חאן מיטיב לייצג גישה זו: הוא מצליח לשרוד בכל מצב, מגייס לצדו ולתועלתו העסקית את אחיו (וכשזה מסרב לסור למרותו, סולטאן מנתק אתו כל קשר) ואת בניו (שאינם זוכים להשכלה, אך מחויבים לאהוב ספרים, לעבוד בחנויות של סולטאן ולמכור אותם). פגיעה בעסקיו, כפי שעשה זאת נגר שניסה לגנוב ממנו גלויות שמכר בחנויותיו, היא בלתי נסלחת: חאן אינו חס על הנגר האומלל, שעשה זאת בשל מצוקה כלכלית איומה של משפחתו, גרם להשלכתו לכלא ולהחרפה

נוספת במצבה של משפחת הגנב. מידת הרחמים איננה מתכונותיו הבולטות של סולטאן, גם ביחס לנשים במשפחה: אחותו מחויבת לשרת אותו ואת בניו, תפקידיה מוגדרים וברורים, וניסיונותיה לקחת את גורלה בידיה ולהיחלץ ממצבה נידונים לכישלון צורב.

תיאוריה של סירסטאד הם עיתונאיים מאוד. כתיבתה, למרות המאמץ הרב שהיא השקיעה בכך, אינה נותנת תחושה של רומן ספרותי אלא של סיקור עיתונאי. בשונה מספרו של חוסייני, היא אינה מצליחה להעביר לקורא תחושת מתח עלילתית, אלא יותר תחושה של תיאורים, מציצניים לפעמים, לחייהן של הדמויות המרכזיות בספר. הבעיה היא, שלא תמיד ברור אם אומנם כל תיאוריה הם סקירה עיתונאית, או שמא חלקם בדויים. דבר אחר בולט במיוחד בכתיבתה הוא הראייה המערבית השולטת בה: היא שופטת את החברה האפגאנית כולה, ובעיקר את יחסה לנשים, ואת מערכות היחסים המשפחתיות, בעיניים של פמיניסטית מערבית, אישה המודעת לכוחה ואפילו מתנשאת מעט מעל אותן הנשים, שאינן מצליחות (ואולי אף אינן מעוניינות) לשנות את חייהן.

סוף סיפור: תיאוריה הלא מחמיאים של סירסטאד את דמותו של סולטאן חאן, או בשמו המקורי שאה מוחמד ראיס, גרמו לו לתבוע אותה בבית דין בנורווגיה. לטענתו, הוא אירח אותה בביתו ברוחב לב והיא הכפישה את שמו והוציאה את דיבתו רעה בעיני העולם כולו. באחרונה אף פורסם כי אשתו של ראיס ביקשה באפריל האחרון מקלט מדיני בשוודיה, בשל הבושה שהמיט עליה הספר והתבזותה בעיני החברה האפגאנית כולה (ומדוע שוודיה? ככל הנראה כי יש לה שם קרובי משפחה). בנוסף, טוענים בני הזוג ראיס שהספר סיכן את חייהם וגרם להם נתק מבני משפחתם. תוך כדי כך הגיע ראיס לנורווגיה ושם סיכם על הוצאת שני ספרים, אחד על חייו והשני על הסכסוך עם הסופרת.

